

з н а м е н и т і у к р а ї н ц і

БОГДАН
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ

ІВАН
ВИГОВСЬКИЙ

ПЕТРО
ДОРОШЕНКО

ІВАН
МАЗЕПА

Харків
«Фоліо»
2012

Видатний український політик, полководець і дипломат, провідник національно-визвольних змагань 1648—1657 років, творець держави та її перший гетьман. Він створив армію, формував і зміцнював гетьманську владу, розбудовував державу. Саме гетьман Богдан сформулював державну ідею, що передбачала створення незалежної соборної Української держави в етнічних межах проживання українського народу. Проводячи виважену соціально-економічну політику, запобіг спалаху громадянської війни. Водночас запровадив новий адміністративно-територіальний устрій, реформував Січ, зміцнив державні інституції, вдосконалював функціонування органів влади, вів дипломатичну боротьбу за міжнародне визнання молодій державі. Враховуючи вразливість її геополітичного становища, він намагався зіграти на суперечностях між Річчю Посполитою, Московією й Портою (обіцяючи прийняти протекцію відповідно царя і султана), включити у сферу впливу українських інтересів Молдову і Валахію. Після укладання україно-московського союзу 1654 року рішуче

протидівав намірам Москви обмежити суверенітет козацької України.

Незаперечною заслугою гетьмана Б. Хмельницького було те, що все українство, незважаючи на станові інтереси, виступило єдиною як ніколи силою в боротьбі за національне визволення.

Діяльність цієї непересічної особистості нашої славетної козацької минувшини не тільки визначила долю самої України, а й відчутно вплинула на тогочасне європейське політичне життя.

ДИТИНСТВО ТА ЮНІСТЬ

На жаль, до нас дійшло обмаль відомостей про батьків Богдана Хмельницького, їхній родовід. Відомо, що батьком Богдана був дрібний український шляхтич Михайло Хмельницький. Але й досі історикам не поталанило з'ясувати, з якого населеного пункту — Хмельника, Хмелева, Хмеліва, Хмельного, Хмелівки, був його рід. Наявні джерела документально засвідчують, що предки великого козацького полководця походять із західного регіону України: Руського, Белзького або Волинського воєводства.

Відомо також, що батько Богдана мав добру на той час освіту, був енергійним та добре вихованим й у військовому відношенні вправним шляхтичем, що деякий час перебував при дворі польського магната — польного гетьмана Станіслава Жулкевського в м. Жовква (на Львівщині), виконуючи різні доручення останнього. Тут на нього звернув увагу власник м. Олесько Ян Данилович, який, ставши корсунсько-чигиринським старостою, запросив Михайла Хмельницького до себе на службу. Сучасники характеризували батька

майбутнього гетьмана як людину, не схильну до авантюр або пригод, чоловіка тверезого розуму, який без нагальної потреби не ризикував власним життям і долею власної родини, дбайливого господаря, що не хизувався перед місцевим людом своїм шляхетським походженням, ревно дотримувався православної віри та сміливо з іншими козаками боронив свій край від татарських нападів. Тому залишається не з'ясованим, чому Михайло Хмельницький подався на Чигиринщину — прикордонні землі, сповнені різних небезпек, особливо татарської. За деякими відомостями та припущеннями, ймовірно, його за якусь провину було покарано польським судом на «баніцію» чи «інфамію» (покарання за якесь свавільство, борги, відмову коритися судовим ухвалам; полягало в обмеженні громадянських прав та вигнанні за межі королівства). Так Михайло Хмельницький, рятуючись від ув'язнення, а то й можливої смерті, опиняється на степових землях України — землях Дикого Поля, де вироки судів Речі Посполитої не мали чинності.

До Чигирини Михайло Хмельницький прибув як представник Яна Даниловича займатися осадництвом, тобто засновувати нові поселення в районі Чигирини. Серед заселенців було немало козаків — колишніх повстанців, з якими в нього склалися добрі стосунки. У самому Чигирині мешкало немало козаків-реєстровців, які несли сторожову службу, захищаючи від набігів татар. Не ухилився від цієї служби й Михайло Хмельницький. При цьому, нехтуючи становими пересудами, Михайло одружився з юною козачкою — Ана-

ЗМІСТ

<i>І. Коляда.</i> Богдан Хмельницький	3
<i>Ю. Мицик.</i> Іван Виговський	139
<i>В. Карнацевич.</i> Петро Дорошенко	237
<i>Д. Журавльов.</i> Іван Мазепа	357